

การตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา

เฉลิม วราวิทย์*

คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล เป็นโรงเรียนแพทย์แห่งแรกในประเทศไทย ซึ่งได้รับการก่อตั้งใน พ.ศ. 2432 โรงเรียนแพทย์แห่งนี้ เมื่อเริ่มก่อตั้งได้กำหนดเวลาการศึกษาวิชาแพทย์ไว้สามปี และเพิ่มเวลาเรียนขึ้นเป็น 6 ปี ใน พ.ศ. 2472 ในปัจจุบันประเทศไทยมีโรงเรียนแพทย์ทั้งหมด 13 แห่ง เป็นโรงเรียนแพทย์ของรัฐ 12 แห่ง และเอกชนอีก 1 แห่ง ในรอบ 15 ปีที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยได้ก่อตั้งโรงเรียนแพทย์ใหม่ถึง 6 แห่ง ผลิตบัณฑิตแพทย์จบออกมาได้ปีละประมาณ 1,000 คน แต่ก็ยังมีจำนวนไม่เพียงพอที่จะบรรจุเข้าทำงานในสถานบริการของรัฐและเอกชน ฉะนั้นเป็นที่คาดหมายว่าจะเกิดโรงเรียนแพทย์หรือสถานที่ศึกษาอบรมแพทย์เพิ่มขึ้นอีกมากมายในอนาคตอันใกล้นี้ ก่อให้เกิดคำถามที่มาจากผู้รับบริการหรือผู้รับผิดชอบในเรื่องนี้ คือ แพทย์ที่สำเร็จการศึกษาเหล่านี้มีคุณสมบัติเพียงพอที่จะประกอบวิชาชีพเวชกรรมหรือไม่ ทั้งนี้ข้อสังเกตที่น่าสงสัยว่ามีเหตุมาจากความไม่พร้อมของครูแพทย์ ซึ่งรวมถึงจำนวนและคุณภาพ หรือเพราะความขาดแคลนวัสดุ-อุปกรณ์การศึกษาของสถานศึกษา แพทยศาสตร์ทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับวิทยาศาสตร์การแพทย์ ระดับปริคลินิก และระดับคลินิก

ผู้ที่รับผิดชอบต่อคุณภาพการศึกษาทุกระดับไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารระดับโรงเรียนแพทย์ แพทยสภา ทบวงมหาวิทยาลัยได้ตระหนักในเรื่องนี้และมีได้นิ่งนอนใจ

เช่น แพทยสภาได้ตั้งอนุกรรมการขึ้น 2 อนุกรรมการคือ คณะอนุกรรมการประเมินผลบัณฑิตแพทย์ และคณะอนุกรรมการตรวจสอบคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนแพทย์ที่แพทยสภารับรอง เพื่อประเมินคุณภาพของบัณฑิตแพทย์ที่สำเร็จใหม่ และคุณภาพของสถานศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัยให้เสนอแนวทางเป็นกรอบกว้างๆ ในภาพรวมเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา กลุ่มสถาบันแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญและประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนแพทย์ตลอดมา และคาดหวังระบบการตรวจสอบเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาน่าจะสมบูรณ์ในปีการศึกษา 2540-2541

แนวคิดที่ชัดเจนในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาคือการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแพทยศาสตร์ ซึ่งมีประเด็นสำคัญคือการวางระบบการตรวจสอบให้ครบวงจร อันประกอบด้วย การวางแผน การเตรียมการปฏิบัติการและการวิเคราะห์วิจารณ์ผลการตรวจสอบเพื่อนำมาพิจารณาการพัฒนาให้โรงเรียนแพทย์มีคุณภาพดียิ่งขึ้น กระบวนการทั้ง 4 ประการดังกล่าวนี้ในที่นี้จะเน้นที่การวางแผนและการเตรียมการตรวจสอบ

การวางแผนแนวคิดการวางแผนการตรวจสอบอาจจะใช้ CIPP Model ได้ คือ

* ศาสตราจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. **ปรัชญาหรือแนวคิด** เป็นแม่บทสำคัญที่กำหนดให้ต้องมีการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาแพทยศาสตร์

2. **ปัจจัยเบื้องต้นในระบบการศึกษาแพทย-ศาสตร์** เช่น การรับรองหลักสูตรการรับนิสิตนักศึกษา การรับอาจารย์ การเลือกสถานศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะการศึกษาอบรมระดับคลินิก การตั้งกองทุน สนับสนุนการศึกษา ฯลฯ

3. **กระบวนการศึกษา** ซึ่งหมายถึงการนำปัจจัยเบื้องต้นในระบบการศึกษามาปฏิบัติให้ตรงตามที่กำหนดไว้และมีกระบวนการพัฒนา หรือแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น

4. **ผลผลิตการศึกษา** ในที่นี้หมายถึงคุณสมบัติของแพทย์ที่สำเร็จการศึกษาจะต้องมีความรู้ความสามารถตามแนวคิดหรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

การเตรียมการตรวจสอบ การเตรียมการตรวจสอบเป็นขั้นตอนที่สำคัญเนื่องจากการเตรียมมีความสมบูรณ์ทุกขั้นตอนจะทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติ และการพิจารณาผลน้อย การเตรียมการมีประเด็น 2 ประเด็นที่สำคัญ คือ ประเด็นตัวควบคุมหรือเกณฑ์ในการตรวจสอบ และประเด็นการพัฒนา ถ้าหากผลการตรวจสอบไม่ได้ผลตามที่กำหนดไว้ในประเด็นแรก

ตัวควบคุมหรือเกณฑ์ที่ควรจะนำมาพิจารณาเตรียมการตรวจสอบวิชาแพทยศาสตร์ อาจสรุปพอเป็นสังเขป ดังนี้

1. **นโยบายการรับผู้เข้ามาศึกษาวิชาแพทย-ศาสตร์** ปัจจุบันโรงเรียนแพทย์แต่ละแห่งมีนโยบายการรับสมัครผู้เข้าศึกษาวิชาแพทยศาสตร์แตกต่างกันพอที่จะสรุปได้ 3 ประเด็น คือ

ก. **ความเสมอภาคทางการศึกษา** นโยบายดังกล่าวนี้ทุกโรงเรียนแพทย์ถือปฏิบัติเหมือนกัน เช่น รับผู้สมัครเข้าศึกษาวิชาแพทยศาสตร์ โดยผ่านทบวงมหาวิทยาลัย หรือผ่านโครงการพิเศษ ซึ่งทุกคนที่ประสงค์จะศึกษาวิชาแพทยศาสตร์มีโอกาสเท่ากัน ถ้ามี

คุณสมบัติทางด้านวิชาการตรงตามเงื่อนไขที่โรงเรียนแพทย์นั้นๆ กำหนดไว้ เช่น สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือกำลังศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นต้น

ข. **การให้โอกาสศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส** โรงเรียนแพทย์หลายแห่งได้จัดโครงการให้โอกาสการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส เช่น การรับนักศึกษาจากเขตที่กำหนดไว้ โครงการศึกษาแพทยศาสตร์ เพื่อชาวชนบท เป็นต้น

ค. **การให้โอกาสแก่ผู้นำมีศักยภาพสูง** ในสาขาวิชาชีพ โครงการนี้คือการรับผู้เรียนที่กระทรวงสาธารณสุข คัดสรรผู้มีคุณภาพจากผู้ประกอบการอาชีพสายการสาธารณสุขเข้ารับการศึกษาวินิจฉัยแพทยศาสตร์

2. **คุณสมบัติของผู้สมัครเข้าศึกษาวิชาแพทยศาสตร์** โรงเรียนแพทย์แต่ละแห่งกำหนดระบบการคัดเลือกผู้สมัครเข้าศึกษาวิชาแพทยศาสตร์ไว้คล้ายกัน 3 ประการ คือ

ก. **ความรู้ด้านวิชาการ** ประกอบด้วยความรู้พื้นฐานที่เพียงพอในการศึกษาระดับวิทยาศาสตร์การแพทย์ หรือ ปรีคลินิก เช่น ความรู้ด้านภาษาไทย สังคมศาสตร์ ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์

ข. **สุขภาพจิต**

ค. **สุขภาพกาย**

คุณสมบัติข้อ ข และ ค ทางทบวงมหาวิทยาลัย และกลุ่มสถาบันแพทยศาสตร์ แห่งประเทศไทยได้กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้กว้างๆ

3. **ผู้สอน** ทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดปริมาณ และคุณภาพของผู้สอนไว้เป็นแนวปฏิบัติ เช่น โรงเรียนแพทย์ควรมีจำนวนอาจารย์ต่อจำนวนนักศึกษาแพทย์ เป็นอัตราส่วน Full time student equivalent 1:4 หรือ อัตราส่วนของอาจารย์ต่อนักศึกษา ในโรงเรียนแพทย์ เอกชน = 1:8 และทางทบวงมหาวิทยาลัยยังได้กำหนดคุณสมบัติของผู้สอนไว้คือ ควรมีผู้สอนที่เรียนจบปริญญาตรี โท เอก เป็นอัตราส่วน 10:60:30

การเตรียมการพัฒนาอาจารย์ควรจะนำมาเป็นเกณฑ์การตรวจสอบด้วย เช่น โรงเรียนแพทย์แห่งนั้นได้ตั้งกองทุน แผนการพัฒนาอาจารย์ด้านต่างๆ เช่น การส่งอาจารย์ไปศึกษาต่อระยะยาว-ระยะสั้นทางด้านวิชาการหรือการศึกษาระบบทางด้านแพทยศาสตร์ศึกษา เป็นต้น

4. การวิจัย ผลงานการวิจัยเป็นสิ่งที่แสดงถึงคุณภาพของอาจารย์ซึ่งจะยังผลให้เกิดการสร้างแพทย์ที่มีคุณภาพ โรงเรียนแพทย์ทุกแห่งควรกำหนดแผนและกลวิธีการสนับสนุนให้อาจารย์มีศักยภาพและผลงานการวิจัยในระดับชาติและระดับสากล

5. การบริหารการศึกษา โรงเรียนแพทย์แต่ละแห่งได้กำหนดองค์กรการบริหารการศึกษาไว้เป็นรูปธรรม เช่น กรรมการคณะกรรมการหลักสูตร กรรมการกิจการนิสิต และเกณฑ์ที่ได้มาซึ่งผู้บริหาร การเตรียมองค์กรบริหารการศึกษา เป็นต้น เหล่านี้เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงการปฏิบัติงานของโรงเรียนแพทย์แต่ละแห่งว่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงใด

6. อุปกรณ์ และสถานศึกษา การกำหนดอุปกรณ์การศึกษาทั้งในห้องเรียนและห้องปฏิบัติการควรมีตามเกณฑ์ สถานที่ เช่นห้องเรียน สถานที่พักผ่อนหอพักนักศึกษา ทางทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดไว้เป็นแนวทางตามที่คณะกรรมการหลักเกณฑ์การขอเปิดดำเนินการหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

การเตรียมการตรวจสอบด้านนี้ควรตรวจสอบในทุกๆระดับที่จัดการศึกษาวิชาแพทยศาสตร์ เช่น ระดับวิทยาศาสตร์การแพทย์ ระดับปริคlinik และระดับคลินิก โดยเฉพาะการศึกษาระดับคลินิกนั้นจะมีความสำคัญยิ่ง

เนื่องจากการศึกษาอบรมวิชาชีพโดยตรง ทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงสาธารณสุขได้ร่วมมือการผลิตและใช้สถานที่ศึกษาอบรมของหน่วยงานต่างๆ เช่น โรงพยาบาลของมหาวิทยาลัย โรงพยาบาลสมทบ สถานฝึกงานเวชศาสตร์ชุมชน และองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณสุข สถานที่ดังกล่าวควรมีมาตรฐานเหมาะสมเป็นสถานศึกษาอบรมวิชาแพทยศาสตร์

7. การบริหารหลักสูตร การเตรียมความพร้อมก่อนนำหลักสูตรไปปฏิบัติจะต้องคำนึงถึงมาตรฐานการศึกษาทั้ง 3 ระดับที่กล่าวมา ความสำคัญของการเตรียมคือ เมื่อหลักสูตรมีโครงสร้างอย่างไรจะต้องเตรียมความพร้อมให้สมบูรณ์และสอดคล้อง เช่น หลักสูตรที่เน้นบูรณาการและหลักสูตรเน้นเนื้อหาเป็นหลักการณ การเตรียมความพร้อมของผู้สอน ผู้เรียน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ศึกษาจะมีความแตกต่างกันพอสมควร

การตรวจสอบเพื่อการพัฒนาจะนำไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษาวิชาแพทยศาสตร์โรงเรียนแพทย์แต่ละแห่งควรสร้างระบบการตรวจสอบด้วยตนเองเพื่อเป็นการตรวจสอบภายในซึ่งหมายถึงการมีข้อมูลที่พร้อมจะให้ผู้เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาในฐานะผู้ตรวจสอบภายนอกมาตรวจหรือศึกษาข้อมูลได้ด้วยเหตุผลดังกล่าว โรงเรียนแพทย์ทุกแห่งควรมีหน่วยงานที่ดูแลเรื่องนี้โดยเฉพาะที่จะทำงานในด้านระบบการตรวจสอบคือ การวางแผน กำหนดเกณฑ์การตรวจสอบ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงสิ่งที่ด้อยหรือพัฒนาสิ่งที่ดีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ผลที่ได้รับในที่สุดก็คือการรับรองหรือประกันคุณภาพของบัณฑิตแพทย์ที่จะออกไปรับใช้สังคมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล